

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

“ЗАТВЕРДЖЕНО”

В.о. декана факультету
педагогіки та психології

_____ О.В. Матвієнко
(підпис)

« ____ » _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

вибіркової навчальної дисципліни

«КОНФЛІКТОЛОГІЯ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ»

освітнього рівня бакалавр (на базі повної загальної середньої освіти)
галузь знань 01 Освіта
напрямок підготовки 012 Дошкільна освіта

Шифр за навчальним планом: ВВ2.2.14

Робоча програма з Конфліктології в галузі освіти для студентів за освітнім рівнем підготовки бакалавра 012 Дошкільна освіта (на базі повної загальної середньої освіти), 2019. – 38 с.

Робоча програма розроблена на підставі навчальної програми, затвердженої на засіданні Вченої ради НПУ імені М.П. Драгоманова «27» квітня 2017 року, протокол №10.

Розробник програми: Гальченко В.М., кандидат психологічних наук,
доцент

Затверджено на засіданні кафедри
педагогіки і психології дошкільної освіти та дитячої творчості
«27» серпня 2019 р., протокол №1

Завідувач кафедри _____ Цвєткова Г.Г.
(підпис)

I. Опис дисципліни

Шифр дисципліни ПП1.03

Загальні характеристики дисципліни	Навчальне навантаження з дисципліни		Методи навчання і форми контролю
Галузь знань <i>01 Освіта</i>	Кількість кредитів – 3		Методи навчання: словесні, наочні й практичні; методи стимулювання діяльності (конкурси, змагання, ігри, методи перевірки й оцінки); Інтерактивні методи навчання (творчі та проблемні завдання) Методи дистанційного навчання: E- Learning, аудіо/відео трансляції, інтернет-трансляції
Спеціальність <i>012 «Дошкільна освіта»</i>	Загальна кількість годин -90		
Освітній ступінь Бакалавр	<i>Денна</i>	<i>Заочна</i>	
	Лекції:		
	20	6	
Нормативна	Семінарські заняття:		
	20	4	
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом 4-й (2015)	Лабораторні заняття:		
	5	2	
Семестр VIII	Індивідуальна робота:		
	-	-	
Тижневе навантаження: - аудиторне: 5 годин - самостійна робота: 5 год.	Самостійна робота:		
	45	78	
Мова навчання – українська	Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:		Форма підсумкового контролю: Залік (диференційований)
Передумови навчання – знання психологічних дисциплін	1/2	1/7	

Предметом навчальної дисципліни є загальні закономірності виникнення, динаміки та розв'язання конфліктів у галузі освіти.

Міждисциплінарні зв'язки: психологія загальна, вікова та педагогічна психологія, психологія особистості, педагогіка, соціальна психологія, філософія, психологія управління, психологія менеджменту тощо.

Мета курсу полягає в набутті студентами теоретичних знань з питань вирішення та попередження конфліктів, оволодіння практичними навичками врегулювання конфліктів різних рівнів та подолання їх деструктивних наслідків.

- допомогти майбутнім педагогам усвідомити місце і роль конфліктології в галузі освіти;
- ознайомити студентів з найважливішими теоретичними розробками, експериментальними та прикладними дослідженнями вітчизняних і зарубіжних конфліктологів;
- продемонструвати методи конфліктології та можливість їх використання в управлінні вітчизняними підприємствами, організаціями та установами;
- підвищити рівень управлінської компетентності майбутніх керівників ЗДО шляхом здобування спеціальної підготовки в галузі управління конфліктами;
- навчити застосовувати ефективні структурні методи та стилі вирішення конфліктів відповідно до конкретної ситуації.

II. Основні результати навчання і компетентності, які вони формують:

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	<i>Знати</i> теоретичні аспекти дослідження конфліктів у конфліктології, різні концепції та	<i>Здатність</i> аналізувати та інтерпретувати напрацювання в галузі конфліктології, доцільно

	<p>підходи до їх вивчення, різні моделі поведінки особистості у конфліктних ситуаціях, психологічні особливості учасників конфліктної взаємодії, динаміку конфлікту в галузі освіти.</p> <p><i>Вміти</i> використовувати знання конфліктології у практичній діяльності, тобто реалізовувати на практиці основні завдання дисципліни під час здійснення педагогічної діяльності та взаємодії з вихованцями, колегами, батьками та керівниками.</p>	<p>застосовуючи їх у власній професійній діяльності; створювати умови для безконфліктної взаємодії у педагогічному колективі та власного особистісного зростання.</p>
2.	<p><i>Знати</i> методи дослідження психологічного клімату в педагогічному колективі; методи діагностики психологічного стану особистості під час конфлікту, чинники та причини виникнення конфліктів, методи управління конфліктами.</p> <p><i>Вміти</i> здійснювати діагностику психологічного клімату в педагогічному колективі з метою правильної організації та удосконалення освітнього процесу; акумулювати та адаптувати передовий досвід розв'язання конфліктів до власної професійної</p>	<p><i>Здатність</i> до реалізації різноманітних підходів та концепцій управління конфліктами у практичній діяльності з усіма учасникам освітнього процесу; визначати стратегічні цілі, завдання та концепцію управління конфліктами в освітянській галузі.</p>

	<p>діяльності з урахуванням психологічних особливостей дитячого та педагогічного колективів.</p>	
3.	<p><i>Знати</i> сутність понять «прогнозування конфліктів», «профілактика конфліктів», «вирішення конфліктів».</p> <p><i>Вміти:</i> розробляти копінг-стратегії виходу з конфліктних ситуації та фрустраційних станів, запроваджувати програми реконструкції власного життєвого шляху та допомагати колегам і вихованцям досягати психологічного благополуччя як запоруки безконфліктної взаємодії.</p>	<p><i>Здатність</i> здійснювати рефлексію власної поведінки, реалістично та оптимістично ставитися до себе, спокійно сприймати невдачі, долати труднощі, вірити у власні сили, виробляти позитивну модель безконфліктної взаємодії.</p>

III. Тематичний план дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС 90 годин.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	Лекції	Семінарські	Лабораторн	СРС	Усього	Лекції	Семінарські	Лабораторн	СРС
Модуль 1										
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади дисципліни.										
Тема 1. Теоретико-методологічні основи дисципліни. Історія становлення конфліктології як науки	8	2	2	-	4	9	-	1	-	8
Тема 2. Характеристика конфлікту як соціального феномену	8	2	2	-	4	9	1	-	-	8
Тема 3. Види конфліктів та особливості їх прояву в педагогічному колективі ЗДО.	8	2	2		4	9	1	-	-	8
Тема 4. Теорії поведінки особистості в конфлікті	8	2	2	-	4	9	-	1	-	8
Тема 5. Внутрішньоособистісні конфлікти та способи їх розв'язання	10	2	2	2	4	9	1	-	-	8
Разом за змістовим модулем 1	42	10	10	2	20	45	3	2	-	40

Змістовий модуль 2. Управління конфліктами в галузі освіти										
Тема 1. Характеристика конфліктів між дітьми дошкільного віку.	9	2	2	-	5	9	1	-	-	8
Тема 2. Міжособистісні конфлікти в галузі освіти	9	2	2	-	5	9	-	1	-	8
Тема 3. Міжгрупові конфлікти	9	2	2	-	5	9	-	1	-	8
Тема 4. Технології управління конфліктами в галузі освіти	12	2	2	3	5	9	1	-	-	8
Тема 5. Наслідки конфліктів та стратегії їх подолання	9	2	2	-	5	9	1	-	2	6
Разом за змістовим модулем 2	48	10	10	3	25	45	3	2	2	38
Разом	90	20	20	5	45	90	6	4	2	78

IV. Зміст дисципліни

№ п/п	4.1. Назва модулів, тем та їх зміст	Кількість годин	
		Всього	В т. ч. лекцій
I	МОДУЛЬ I. Теоретичні засади дисципліни «Конфліктологія в галузі освіти»	45	10
	Тема 1. Історія становлення конфліктології. Передумови конфліктологічних ідей. Сучасні теорії конфлікту. Становлення конфліктології як науки в Україні та її розвиток на сучасному етапі.		2
	Тема 2. Характеристика конфлікту як соціального феномена Поняття про конфлікт. Причини та функції конфлікту. Структурні елементи конфлікту. Динаміка конфлікту.		2
	Тема 3. Види конфліктів та особливості їх прояву в педагогічному колективі ЗДО. Класифікація конфліктів: за способом розв'язання; за сферою прояву; за спрямованістю впливу; за ступенем виразності; за кількістю учасників; когнітивні конфлікти. Особливості прояву видів конфлікту в педагогічному колективі ЗДО.		2
	Тема 4. Теорії поведінки особистості в конфлікті Моделі поведінки особистості в конфлікті та їх характеристика. Стилі конфліктної поведінки особистості в конфлікті. Типи конфліктних особистостей.		2

№ п/п	4.1. Назва модулів, тем та їх зміст	Кількість годин	
		Всього	В т. ч. лекцій
	<p>Тема 5. Характеристика конфліктів між дітьми дошкільного віку.</p> <p>Особливості спілкування дитини дошкільного віку з ровесниками. Причини дитячих конфліктів.</p> <p>Засоби розв'язання конфліктів в дитячому колективі. Профілактика конфліктів між дошкільниками.</p>		2
II	МОДУЛЬ II. Управління конфліктами в галузі освіти.	45	10
	<p>Тема 6. Внутрішньоособистісні, міжособистісні, міжгрупові конфлікти та способи їх розв'язання.</p> <p>Поняття про внутрішньоособистісний конфлікт.</p> <p>Види внутрішньоособистісного конфлікту. Форми прояву та способи вирішення внутрішньоособистісного конфлікту.</p>		2
	<p>Тема 7. Поняття та особливості міжособистісного конфлікту. Класифікація міжособистісних конфліктів. Управління міжособистісними конфліктами керівником освітньої установи.</p> <p>Характеристика конфліктів між дітьми та батьками. Психологічна допомога батькам у подоланні конфліктів з дітьми.</p>		2
	<p>Тема 8. Поняття про міжгрупові конфлікти.</p> <p>Класифікація міжгрупових конфліктів.</p> <p>Особливості міжгрупових конфліктів у галузі освіти.</p>		2

№ п/п	4.1. Назва модулів, тем та їх зміст	Кількість годин	
		Всього	В т. ч. лекцій
	<p>Тема 9. Технології управління конфліктами у галузі освіти.</p> <p>Сутність та особливості протікання конфліктів у педагогічному колективі. Методи управління конфліктами. Тренінгова робота в ЗДО щодо профілактики конфліктної взаємодії між працівниками.</p>		2
	<p>Тема 10. Наслідки конфліктів та стратегії їх подолання.</p> <p>Стресові стани як наслідок конфліктної взаємодії в педагогічному колективі. Фрустрація як наслідок конфлікту. Агресивна поведінка як спосіб подолання конфлікту. Копінг-стратегії педагога під час конфлікту.</p>		2

4.2. Плани семінарських занять

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади дисципліни «Конфліктологія в галузі освіти»

Тема 1. Історія становлення конфліктології.

ПЛАН

1. Передумови конфліктологічних ідей.
2. Класики соціології про конфлікти (О.Конт, Г.Спенсер, К.Маркс, Е. Дюркгейм).
3. Психоаналітична концепція соціального конфлікту.
4. Сучасні теорії конфлікту.

5. Становлення конфліктології як науки в Україні та її розвиток на сучасному етапі.

Література:

Базова – [1; 3; 4; 5;11]

Допоміжна – [2; 4; 8;12;18]

Тема 2. Характеристика конфлікту як соціального феномена

ПЛАН

1. Поняття про конфлікт.
2. Причини та функції конфлікту.
3. Структурні елементи конфлікту.

Література:

Базова – [2;3; 5; 9; 12;15]

Допоміжна – [5; 7; 11; 13]

Тема 3. Види конфліктів та особливості їх прояву в педагогічному колективі ЗДО.

ПЛАН

1. Класифікація конфліктів:
  - за способом розв'язання.
  - за сферою прояву.
  - за спрямованістю впливу.
  - за ступенем виразності.
  - за кількістю учасників.
  - когнітивні конфлікти.
2. Особливості прояву видів конфлікту в педагогічному колективі ЗДО.

Література:

Базова – [2;3; 5; 9; 12;15]

Допоміжна – [5; 7; 11; 13]

Тема 4. Теорії поведінки особистості в конфлікті.**ПЛАН**

1. Моделі поведінки особистості в конфлікті та їх характеристика.
2. Стилi конфліктної поведінки особистості в конфлікті.
3. Типи конфліктних особистостей.

Література:

Базова – [1; 3;4; 6; 9;16]

Допоміжна – [5;7; 8; 10;22]

Тема 5. Характеристика конфліктів між дітьми дошкільного віку.**ПЛАН**

1. Особливості спілкування дитини дошкільного віку з ровесниками.
2. Причини дитячих конфліктів.
3. Засоби розв'язання конфліктів в дитячому колективі.
4. Профілактика конфліктів між дошкільниками.

Література:

Базова – [2;3; 5; 9; 12;15]

Допоміжна – [5; 7; 11; 13]

Змістовий модуль 2. Управління конфліктами в галузі освіти.**Тема 6. Внутрішньоособистісні конфлікти та способи їх розв'язання.****ПЛАН**

1. Поняття про внутрішньоособистісний конфлікт.
2. Види внутрішньоособистісного конфлікту.
3. Форми прояву та способи вирішення внутрішньоособистісного конфлікту.

Література:

Базова – [1; 2; 6;10;19]

Допоміжна – [1; 7; 8;12;18]

Тема 7. Міжособистісні конфлікти в галузі освіти.

ПЛАН

2. Поняття та особливості міжособистісного конфлікту.
3. Класифікація міжособистісного конфлікту.
4. Профілактика міжособистісних конфліктів керівником освітньої установи.
5. Характеристика конфліктів між дітьми та батьками.
6. Психологічна допомога батькам у подоланні конфліктів з дітьми.

Література:

Базова – [7; 10; 11; 15; 17]

Допоміжна – [5; 7; 8; 10; 24]

Тема 8. Міжгрупові конфлікти

ПЛАН

1. Поняття про міжгрупові конфлікти.
2. Класифікація міжгрупових конфліктів.
3. Особливості міжгрупових конфліктів у галузі освіти.

Література:

Базова – [2; 6; 10; 18]

Допоміжна – [1; 7; 8; 12; 23]

Тема 9. Технології управління конфліктами у галузі освіти.

ПЛАН

1. Сутність та особливості протікання конфліктів у педагогічному колективі.
2. Методи управління конфліктами.
3. Тренінгова робота в ЗДО щодо профілактики конфліктної взаємодії між працівниками.

Література:

Базова – [4;7; 8;11;12]

Допоміжна – [1; 7; 8;12;15;22]

Тема 10. Наслідки конфліктів та стратегії їх подолання.

ПЛАН

1. Стресові стани як наслідок конфліктної взаємодії в педагогічному колективі.
2. Фрустрація як наслідок конфлікту.
3. Агресивна поведінка як спосіб подання конфлікту.
4. Копінг-стратегії педагога під час конфлікту.

Література:

Базова – [4;7; 8;10;15]

Допоміжна – [1; 7; 8;12;15;19;23]

4.3. Плани лабораторних занять.

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади дисципліни «Конфліктологія в галузі освіти»

Тема 5. Характеристика конфліктів між дітьми дошкільного віку.

ПЛАН

1. Засоби профілактики конфліктів між дітьми (добрати та обґрунтувати).
2. Методи корекції конфліктної поведінки дітей дошкільного віку (добрати та обґрунтувати).

Література:

Базова – [2;3; 5; 9; 12;15]

Допоміжна – [5; 7; 11; 13]

Змістовий модуль 2. Управління конфліктами в галузі освіти.

Тема 9. Технології управління конфліктами у галузі освіти.

ПЛАН

1. Тренінги, спрямовані на профілактику конфліктної взаємодії В ЗДО (добрати та провести зі студентами).

Література:

Базова – [4;7; 8;11;12]

Допоміжна – [1; 7; 8;12;15;22]

4.4. Самостійна робота

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади дисципліни «Конфліктологія в галузі освіти»

Тема 1. Історія становлення конфліктології.

ПЛАН

1. Передумови конфліктологічних ідей.
2. Класики соціології про конфлікти (О.Конт, Г.Спенсер, К.Маркс, Е. Дюркгейм).
3. Психоаналітична концепція соціального конфлікту.
4. Сучасні теорії конфлікту.
5. Становлення конфліктології як науки в Україні та її розвиток на сучасному етапі.

Завдання для самостійної роботи:

1. Здійснити екскурс в історію накопичення знань про конфлікти – античність, Середньовіччя, Новий час, початок класичного періоду (створити порівняльну таблицю)
2. Простежити становлення конфліктології як науки (підготувати наукові повідомлення за вибором студента: К.Маркс, Г.Зіммель, М.Вебер, Т.Парсонс, Л.Козер)
3. Вивчити сучасні концепції конфліктів (підготувати реферат: Р.Дарендорф, К.Боулдінг, А.Турен, Дж.Г.Скотт).

Література:

Базова – [1; 3; 4; 5;11]

Допоміжна – [2; 4; 8;12;18]

Тема 2. Характеристика конфлікту як соціального феномена

ПЛАН

1. Поняття про конфлікт.
2. Причини та функції конфлікту.
3. Структурні елементи конфлікту.
4. Динаміка конфлікту.
5. Класифікація конфліктів.

Завдання для самостійної роботи:

1. Зробити порівняльний аналіз різних дефініцій конфлікту.
2. Створити структурно-функціональну модель конфлікту.
3. Створити таблицю основних структурних елементів конфлікту в педагогічному колективі.

Література:

Базова – [2;3; 5; 9; 12;15]

Допоміжна – [5; 7; 11; 13]

Тема 3. Види конфліктів та особливості їх прояву в педагогічному колективі ЗДО.

3. Класифікація конфліктів:

- за способом розв'язання.
- за сферою прояву.
- за спрямованістю впливу.
- за ступенем виразності.
- за кількістю учасників.
- когнітивні конфлікти.

4. Особливості прояву видів конфлікту в педагогічному колективі ЗДО.

Література:

Базова – [2;3; 5; 9; 12;15]

Допоміжна – [5; 7; 11; 13]

Тема 4. Теорії поведінки особистості в конфлікті.

1. Моделі поведінки особистості в конфлікті та їх характеристика.
2. Стилi конфліктної поведінки особистості в конфлікті.
3. Типи конфліктних особистостей.

Завдання для самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте умови, за яких учасник конфлікту обирає: стиль боротьби; стиль відходу; стиль компромісу; стиль поступки; стиль співпраці.
2. Створити блок-схему поведінки особистості в конфліктній ситуації.
3. Написати есе на тему «Стилi безконфліктної поведінки в педагогічному колективі».
4. Розробити систему критеріїв оцінки конфліктних особистостей.

Література:

Базова – [1; 3;4; 6; 9;16]

Допоміжна – [5;7; 8; 10;22]

Тема 5. Характеристика конфліктів між дітьми дошкільного віку.

1. Особливості спілкування дитини дошкільного віку з ровесниками.
2. Причини дитячих конфліктів.
3. Засоби розв'язання конфліктів в дитячому колективі.
4. Профілактика конфліктів між дошкільниками.

Література:

Базова – [2;3; 5; 9; 12;15]

Допоміжна – [5; 7; 11; 13]

Змістовий модуль 2. Управління конфліктами в галузі освіти.

Тема 6. Внутрішньоособистісні конфлікти

ПЛАН

1. Поняття про внутрішньоособистісний конфлікт.
2. Види внутрішньоособистісного конфлікту.
3. Форми прояву та способи вирішення внутрішньоособистісного конфлікту.

Тема 7. Міжособистісні конфлікти в галузі освіти.

ПЛАН

7. Поняття та особливості міжособистісного конфлікту.
8. Класифікація міжособистісного конфлікту.
9. Профілактика міжособистісних конфліктів керівником освітньої установи.
10. Характеристика конфліктів між дітьми та батьками.
11. Психологічна допомога батькам у подоланні конфліктів з дітьми.

Література:

Базова – [7; 10; 11; 15; 17]

Допоміжна – [5; 7; 8; 10; 24]

Тема 8. Міжгрупові конфлікти

ПЛАН

4. Поняття про міжгрупові конфлікти.
5. Класифікація міжгрупових конфліктів.
6. Особливості міжгрупових конфліктів у галузі освіти.

Література:

Базова – [2; 6; 10; 18]

Допоміжна – [1; 7; 8; 12; 23]

Завдання для самостійної роботи:

1. Розробити принципи ефективного спілкування і раціональної поведінки в конфлікті.
2. Добрати методи дослідження особистості в конфліктні ситуації.
3. Описати раціонально-інтуїтивну модель розв'язання конфліктів Дж.Гр.Скотт.
4. Добрати методи визначення соціально-психологічного клімату в колективі (дитячому та педагогічному).
5. Визначити засоби профілактики міжособистісних конфліктів у педагогічному колективі (скласти таблицю).

Література:

Базова – [1; 2; 6;10;19]

Допоміжна – [1; 7; 8;12;18]

Тема 9. Технології управління конфліктами у галузі освіти.

ПЛАН

1. Сутність та особливості протікання конфліктів у педагогічному колективі.
2. Методи управління конфліктами.
3. Тренінгова робота в ЗДО щодо профілактики конфліктної взаємодії між працівниками.

Завдання для самостійної роботи:

1. Визначити технології ефективного спілкування і раціональної поведінки в конфлікті (створити модель-схему).
2. З'ясуйте зв'язок між стилем керівництва та вибором засобів попередження і регулювання конфліктів (скласти таблицю).
3. Розгляньте керівника з точки зору його ролі у конфлікті: керівник – посередник у конфлікті, керівник – суб'єкт конфлікту (доберіть методи управління конфліктами).

Література:

Базова – [4;7; 8;10;15]

Допоміжна – [1; 7; 8;12;15;19;23]

Тема 10. Наслідки конфліктів та стратегії їх подолання.

ПЛАН

1. Стресові стани як наслідок конфліктної взаємодії в педагогічному колективі.
2. Фрустрація як наслідок конфлікту.
3. Агресивна поведінка як спосіб подолання конфлікту.
4. Копінг-стратегії педагога під час конфлікту.

Завдання для самостійної роботи:

1. Розробіть правила самоконтролю емоцій.
2. Розробіть алгоритм виходу з депресії.
3. Опишіть власну копінг-стратегію у конфліктній ситуації.

Література:

Базова – [4;7; 8;10;15]

Допоміжна – [1; 7; 8;12;15;19;23]

V. Контроль якості знань студентів

5.1. Форми і методи поточного контролю.

Запитання для поточного контролю

1. Коли виникла конфліктологія як відносно самостійна теорія?
2. Дайте визначення предмету конфліктології.
3. Перерахуйте основні етапи еволюції конфліктологічних поглядів.
4. Наведіть визначення науки «конфліктологія».
5. Назвіть соціально-історичні і теоретичні передумови виникнення конфліктології.
6. Перерахуйте методи конфліктології.
7. Назвіть три напрями конфліктології як науки.
8. У чому проявляється взаємозв'язок між конфліктологією та управлінськими дисциплінами?

9. Назвіть прізвища вчених, з якими пов'язано становлення конфліктології як самостійної науки.
10. Дайте визначення конфлікту.
11. Сформулюйте необхідні і достатні умови для виникнення конфлікту.
12. У чому полягає основна відмінність конфліктної ситуації від конфлікту? Наведіть приклад.
13. Чим характеризується протиборство суб'єктів соціальної взаємодії?
14. Дайте визначення основних структурних елементів конфлікту: «суб'єкти конфлікту», «предмет конфлікту», «образ конфліктної ситуації», «мотиви конфлікту», «позиції конфлікуючих сторін».
15. Чому об'єкт конфлікту має бути неподільним у процесі виникнення спірної ситуації?
16. Визначте відмінності понять «конфліктна ситуація» та «інцидент».
17. Наведіть приклади інциденту в конфліктній ситуації із власного досвіду.
18. Назвіть позитивні і негативні функції конфлікту.
19. Дайте визначення функціонального і дисфункціонального конфлікту.
20. Як впливає культура суспільства на розвиток конфліктів?
21. Назвіть ознаки класифікації конфліктів.
22. Наведіть класифікацію конфліктів залежно від кількості учасників.
23. Чому за статистикою найбільш розповсюдженим конфліктом є міжособистісний?
24. У чому особливість внутрішньоособистісного конфлікту?
25. Наведіть приклад конфлікту «плюс – плюс».
26. Наведіть приклад конфлікту «мінус – мінус».
27. Наведіть приклад конфлікту «плюс – мінус».
28. Який з конфліктів (відкритий, прихований, потенційний) може завдавати найбільше неприємностей керівникові (при інших рівних умовах)?
29. Які види конфліктів найчастіше виникають у вашому колективі і чому?
30. Визначте три аспекти меж конфлікту.

31. Наведіть приклади загальних причин конфлікту.
32. Визначте часткові причини конфлікту.
33. Наведіть основні об'єктивні причини конфлікту.
34. У чому полягають суб'єктивні причини конфлікту?
35. У чому полягає суть динаміки конфлікту?
36. Назвіть основні етапи процесу конфлікту.
37. Побудуйте графік процесу конфлікту за його фазами.
38. Дайте визначення конфліктогенів.
39. У чому полягає сутність закону ескалації конфліктогенів?
40. Визначте механізм виникнення та способи розв'язання конфлікту за формулою «А».
41. Визначте механізм виникнення та способи розв'язання конфлікту за формулою «Б».
42. Визначте механізм виникнення та способи розв'язання конфлікту за формулою «В».
43. Дайте визначення поняття «управління конфліктом».
44. З якого метою проводиться діагностика конфлікту перед початком прийняття управлінського рішення?
45. Побудуйте схему діагностики конфлікту.
46. У чому полягає картографічний аналіз конфліктів?
47. Наведіть види діяльності з управління конфліктами і розкрийте їх зміст.
48. Назвіть відмінності понять «прогнозування конфлікту» і «попередження конфлікту».
49. Назвіть етапи регулювання конфлікту.
50. Наведіть технології регулювання конфліктів і розкрийте їх зміст.
51. Визначте зміст етапів моделі прийняття науково обґрунтованого рішення з управління конфліктом.
52. Перерахуйте принципи управління конфліктами.
53. Назвіть методи управління конфліктами.

54. Визначте форми управління конфліктами за структурними методами.
55. Перерахуйте міжособистісні стилі розв'язання конфліктів.
56. Визначте умови застосування кожного з міжособистісних стилів у розв'язанні конфліктів.
57. Розкрийте зміст понять «компроміс» і «консенсус».
58. Наведіть приклади застосування активної і пасивної форм компромісу за власним досвідом.
59. Визначте розбіжності в стилях «ухиляння» і «поступка».
60. Побудуйте двомірну модель стратегії поведінки особистості в конфлікті Томаса-Кілменна.
61. Визначте відповідність і розкрийте зміст способів розв'язання внутрішньоособистісних конфліктів.
62. Наведіть персональні методи управління конфліктами.
63. Визначте основні етапи проведення переговорів.
64. Наведіть варіанти посередництва в переговорному процесі.
65. Перерахуйте і визначте зміст моделей поведінки особистості у переговорному процесі.
66. З яких елементів складається психологічна структура особистості?
67. Назвіть фактори, які впливають на виникнення конфліктів у групах та колективах.
68. Сформулюйте і визначте зміст етапів проведення соціометричної процедури в колективі.
69. Наведіть основні групи конфліктів у суспільстві, охарактеризуйте найбільш типові конфлікти з кожної.
70. Сформулюйте основні протиріччя у сфері управління.
71. Визначте зміст таких форм конфліктів у сфері управління: неузгодженість, конфронтація, напруженість.
72. Дайте характеристику глобальних і регіональних конфліктів.

5.2. Форми і методи підсумкового контролю.

Запитання для підсумкового контролю (зразки тестів).

1. Конфліктологія як відносно самостійна теорія виникла наприкінці 50-х років XX століття:

- а) так;
- б) ні.

2. Становлення конфліктологічної практики відбувається у 80-і роки XX століття:

- а) правда;
- б) неправда.

3. Виникнення конфліктології як самостійної теорії пов'язано з роботами К.Маркса, Ф.Енгельса, О. Конта:

- а) правильно;
- б) неправильно.

4. Перші навчальні заклади з підготовки фахівців-медіаторів з'явилися:

- А) у США в 70-80-х роках XX ст. ;
- Б) у США в 60-х роках XX ст.;
- В) у Росії в 70-80-х роках XX ст.;
- Г) у Росії в 60-х роках XX ст..

5. Перший міжнародний центр вирішення конфліктів був створений:

- А) у 1972 р. в США;
- Б) у 1986 р. в Німеччині;
- В) у 1972 р. в Німеччині;
- Г) у 1986 р. в США.

6. Офіційне положення особистості в групі, яке визначається посадою, є:

- А) позиція;

Б) статус.

7. Нормативно заданий чи колективно схвалений зразок поведінки особистості в групі є:

А) роль;

Б) статус.

8. Суб'єктивне сприйняття особистістю свого статусу в групі – це:

А) мотив;

Б) внутрішня установка.

9. Конфліктологія – це:

а) наука, яка пояснює всі процеси, що протікають у суспільстві, з погляду існування певних протиріч між соціальними суб'єктами і конфліктів як наслідків цих протиріч;

б) наука про закономірності виникнення, розвитку, завершення конфліктів, а також принципах, способах і прийомах їхнього конструктивного рішення і попередження;

в) специфічний напрямок у соціології, який досліджує соціальний конфлікт як процес розвитку відносин між соціальними групами, що виявляється в різноманітних за формою зіткненнях;

г) усе приведенне вище.

10. До основних задач конфліктології відносяться:

а) виявлення сутності конфліктів, їх причин, етапів, учасників;

б) визначення методів регулювання конфліктних ситуацій;

в) визначення способів запобігання конфліктів;

г) визначення основних видів і типів конфліктів;

д) усе приведенне вище.

11. Предмет конфліктології – це:

а) конфлікт у всіх його формах і проявах;

б) об'єктивно існуючі протиріччя;

в) ідеальна модель конфліктної взаємодії, все те загальне, що

характеризує виникнення, розвиток і завершення будь-якого конфлікту, а також розробка шляхів їхнього запобігання і дозволу;

г) пояснення всіх процесів, що протікають у суспільстві з погляду існування визначених протиріч між соціальними суб'єктами і конфліктів, як наслідків цих протиріч;

д) об'єктивні і суб'єктивні фактори виникнення конфліктів.

12. Об'єкт конфліктології – це:

а) конфлікт у всіх його формах і проявах;

б) об'єктивно існуючі протиріччя;

в) ідеальна модель конфліктної взаємодії, все те загальне, що характеризує виникнення, розвиток і завершення будь-якого конфлікту, а також розробка шляхів їхнього запобігання і дозволу;

г) пояснення всіх процесів, що протікають у суспільстві з погляду існування визначених протиріч між соціальними суб'єктами і конфліктів, як наслідків цих протиріч;

д) об'єктивні і суб'єктивні фактори виникнення конфліктів.

13. Хто з нижчеперелічених учасників має самий високий ранг у конфлікті:

а) учасник, який виступає від свого імені, переслідуючи свої власні інтереси в конфліктній ситуації;

б) система груп;

в) учасник конфлікту, що не обрав своєї лінії поведінки;

г) індивід чи група, які переслідують групові інтереси;

д) суспільні інститути, що виступають у суперечці на підставі законності і від імені держави.

14. Хто з нижчеперелічених учасників має самий низький ранг у конфлікті:

а) учасник, який виступає від свого імені, переслідуючи свої власні інтереси в конфліктній ситуації;

б) система груп;

- в) учасник конфлікту, що не обрав своєї лінії поведінки;
- г) індивід чи група, які переслідують групові інтереси;
- д) суспільні інститути, що виступають у суперечці на підставі законності і від імені держави.

15. Сила в конфлікті – це:

- 1) володіння потенціалом дії чи погрозою дії щодо іншої сторони для досягнення власних цілей у конкретних умовах;
- 2) можливість завдати шкоди іншій стороні;
- 3) можливість нагородити іншу сторону за сприяння;
- 4) можливість призвати владу;
- 5) освоєне чи доступне знання для просування своїх інтересів чи рішення проблеми;
- 6) усі відповіді вірні.

Орієнтовний перелік теоретико-методичних питань до заліку:

1. Причини виникнення конфліктів у демократичному суспільстві.
2. Підходи до тлумачення поняття “Конфлікт”
3. Предмет та зміст дисципліни “Конфліктологія”
4. Зв’язок конфліктології з іншими науками
5. Історичний розвиток вітчизняної конфліктології
6. Сучасні зарубіжні течії конфліктології
7. Методи конфліктології
8. Принципи конфліктології
9. Завдання конфліктології
10. Стадії конфлікту
11. Структурні елементи конфлікту
12. Модель розгортання конфлікту
13. Підходи до класифікації конфліктів
14. Типи та види конфліктів
15. Стили вирішення конфліктних ситуацій

16. Ознаки конфліктної ситуації
17. Інцидент. Його взаємозв'язок із конфліктною ситуацією
18. Чотири типи конфліктної ситуації та інциденту
19. Особливості появи та розвитку міжособових конфліктних ситуацій
20. Фрустрація: ознаки, методи впливу на підлеглого в цьому стані
21. Засоби психологічного розвантаження в арсеналі менеджера
22. Типологія конфліктних особистостей Д.Скотта та Е.Берна
23. Цілі особистості в конфлікті
24. Домінуючі фактори в поведінці конфліктуючих сторін
25. Контроль емоційної сфери
26. Роль особистих якостей керівника в управлінні конфліктами
27. Причини виникнення бар'єрів непорозуміння
28. Шляхи подолання бар'єрів спілкування
29. Трудовий колектив як осередок виникнення конфліктів
30. Характеристика типів конфліктів у трудовому колективі
31. Традиційний та сучасний погляди на конфлікт у трудовому колективі
32. Десять типів "важких" керівників та моделі їхньої поведінки.
33. Аналіз найпоширеніших причин конфліктів між керівником та підлеглим
34. Управління соціально-психологічним кліматом колективу
35. Прийняття рішення в умовах дефіциту часу та неповноти інформації.
36. Конфліктність в період запровадження нововведень
37. Критерії оцінки фахівців як джерело ділових конфліктів
38. Методи адаптації підлеглих до нових умов та вимог праці
39. Проблеми оцінки індивідуального внеску та результатів праці як джерело конфлікту
40. Запобігання плинності кадрів
41. Етика звільнення
42. Розвиток критики та самокритики в трудовому колективі
43. Особливості ділового спілкування у невиробничій сфері

44. Об'єктивні умови та суб'єктивні фактори виникнення конфліктних ситуацій на різних етапах обслуговування
45. Стрес як наслідок конфлікту

5.3. Критерії оцінювання знань студентів

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота					Сума
Змістовий модуль №1		Змістовий модуль № 2			
T1	T2	T1	T2	T3	100
20	20	20	20	20	

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання знань студентів

90-100 А 5 (відмінно) Повно та ґрунтовно засвоїв всі теми навчальної програми вміє вільно та самостійно викласти зміст всіх питань програми навчальної дисципліни, розуміє її значення для своєї професійної підготовки, повністю виконав усі завдання кожної теми та поточного модульного контролю в цілому. Брав участь в олімпіадах, конкурсах, конференціях.

80-89 В 4 (дуже добре) Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв окремі питання робочої програми. Вміє самостійно викласти зміст основних питань програми навчальної дисципліни, виконав завдання кожної теми та модульного поточного контролю в цілому.

70-79 С 4 (добре) Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв деякі теми робочої програми, не вміє самостійно викласти зміст деяких питань програми навчальної дисципліни. Окремі завдання кожної теми та модульного поточного контролю в цілому виконав не повністю.

65-69 D 3 (задовільно) Засвоїв лише окремі теми робочої програми. Не вміє вільно самостійно викласти зміст основних питань навчальної дисципліни, окремі завдання кожної теми модульного контролю не виконав.

60-64 E 3 (достатньо) Засвоїв лише окремі питання навчальної програми. Не вміє достатньо самостійно викласти зміст більшості питань програми навчальної дисципліни. Виконав лише окремі завдання кожної теми та модульного контролю в цілому.

35-59 Fx 2 (незадовільно) Не засвоїв більшості тем навчальної програми не вміє викласти зміст більшості основних питань навчальної дисципліни. Не виконав більшості завдань кожної теми та модульного контролю в цілому.

1-34 F 2 (незадовільно) Не засвоїв навчальної програми, не вміє викласти зміст кожної теми навчальної дисципліни, не виконав модульного контролю.

VI. Навчально-методична карта дисципліни.

Додається навчально-методична карта дисципліни «Конфліктологія в галузі освіти» (курс 4 VIII семестр) (С. 37-38).

VII. Основні й допоміжні інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні:

1. Бандурка А.М. Конфліктологія ; [Навч. посіб. для вузів] / А.М. Бандурка, В.А. Друзь. – Харків, 1997. – 312 с.
2. Вишнякова Н.Ф. Конфліктологія / Н.Ф. Вишнякова. – Минск, 2002. – 420 с.
3. Выдай А. Психология конфликтности менеджмента, или как руководить без конфликтов? / Конфликтные ситуации в трудовых коллективах // Персонал. – 2001. – № 4. – С. 29-34.
4. Гришина Н.В. Психология конфликта. – СПб., 2002.
5. Довгань П. Службові конфлікти та інтриги / різні види службових конфліктів // Вісник Української Академії державного управління при Президентіві України. – 2001. – № 2. – С. 403-413.
6. Дзвінчук Д. Конфлікти та способи їх подолання // Віче. – 1999. – № 5. – С. 11-16.
7. Дуткевич Т.В. Конфліктологія з основами психології управління. – К., 2005.
8. Иванова Е.Н. Иду на конфликт. "Разрешительная конфликтология". – Издательство ДНК, Санкт-Петербург, 2003.
9. Ишмуратов АЛ. Конфлікт і згода. – К., 1996.
10. Конфліктологія: Підручн. Для студентів вищих навч. закладів / За ред. М.М. Герасіної, М.І. Попова. – Харків : Право, 2002.
11. Крам Т.Ф. Руководство энергией конфликта. – М., 2000.
12. Кричевский Р.Д. Если вы – руководитель.... Элементы психологии менеджмента в повседневной работе. – 2-е изд. доп. и перераб. – М. : Дело, 1996.
13. Ложкин Г.В., Повенель Л.И. Практическая психология конфликта: Учеб. пособие. – К: МАУП, 2000.
14. Мастенбрук У. Руководство конфликтными ситуациями и развитие организации. – М., 1996.

15. Нагаев В.М. Конфліктологія. – К., 2004.
16. Насиповский В.Е., Скакунов ЕМ. Политические конфликты в современных условиях // США; экономика, политика, идеология. – 1995. – № 4.
17. Пірен Марія. Конфлікти і управлінські ролі: соціо-психологічний аналіз. – К., 2000.
18. Тренев И М. Управление конфликтами: Учебно-практическое пособие для вузов. – М., 1999.
19. Фишер Р., Юри У. Путь к согласию или переговоры без поражения. – М., 1992.

Допоміжні:

1. Бороздина Г.В. Психология делового общения: Учебное пособие. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 224 с.
2. Вилюнас В.К. Психологические механизмы мотивации человека. – М.: МГУ, 1990. – 288 с.
3. Гринберг Дж. Управление стрессом. – 7-е изд. – СПб.: Питер, 2002. – 496 с.
4. Дарендорф Р. Элементы теории социального конфликта // Социологические исследования. – 1994. - №5.
5. Дмитриев А.В. Социальный конфликт: общее и особенное. – М.: Гардарики, 2000.
6. Емельянов С.М. Практикум по конфликтологии. – СПб.: Питер, 2000. – 368 с.
7. Зазыкин В.Г., Хрустачев А.Л. Политический конфликт: психологический взгляд на проблему. – М., 1999.
8. Зеркин Д.П. Основы конфликтологии: курс лекций. – Ростов-на Дону, 1998.
9. Здравомыслов А.Г. Социология конфликта: Учеб. пособие для студентов высших учебных заведений. – М.: Аспект Пресс, 1996. – 317 с.
10. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб.: Питер, 2000. – 508 с.

11. Ильин Е.П. Психология воли. – СПб: Питер, 2000. – 288 с. 23
12. Ішмуратов А.Т. Конфлікт і згода. Основи когнітивної теорії. – К., 1996.
13. Каменская В.Г. Психологическая защита и мотивация в структуре конфликта. – СПб.: Детство-пресс, 1999.
14. Карамушка Л.М. Психологія управління: Навч. посібник. – К.: Міленіум, 2003. – 344 с.
15. Кильмашкина Т.Н. Конфликтология: социальные конфликты. – М.: ЮНИТИ-ДИАНА, 2004.
16. Ковалев В.И. Мотивы поведения и деятельности. – М.: Наука, 1988. – 192 с. 1
17. Коваленко Б.В., Пирогов А.И., Рыжов О.Л. Политическая конфликтология. – М.: Ижица, 2002.
18. Козер Л.А. Функции социального конфликта. – М, 2000.
19. Психология и этика делового общения: Учебник для вузов / Под ред. проф. В.Н. Лавриненко. – 3-е изд., испр. - М.: ЮНИТИ- ДИАНА, 2000. – 327 с.
20. Рубин Д., Пруйт Д., Ким С.Х. Социальный конфликт. – М., 2001.
21. Ручка А., Танчер В. Социальный конфликт: современные исследования. – М., 1991.

Інформаційні джерела

22. Скотт Д.Г. Конфликты. Пути их преодоления. – К., 1991.
23. <http://www.smc.org.ua> Конфликты–конфликтология [Электронный ресурс]. – Режим доступа <http://www.conflictus.ru>.
24. Сайт международной ассоциации конфликтологов. – Режим доступа: <http://www.confstud.ru>.
25. Центр конфликтологии ИС РАН. – Режим доступа: <http://www.conflictokog2.isras.ru>.
26. <http://psyfactor.org/lybr.htm>

Навчально-методична карта дисципліни «Психологія дитячої творчості» (курс 4) _____ н.р.

Всього: 90, Аудиторні – 27, Лекції - 20, Семінарські - 20, Лабораторні – 5, Самостійна робота – 45, залік – 7 семестр.

Модулі	Модуль I Теоретичні засади курсу «Психологія дитячої творчості»					
Теми лекцій	Історія становлення конфліктології.		Характеристика конфлікту як соціального феномена	Види конфліктів та особливості їх прояву в педагогічному колективі ЗДО.	Теорії поведінки особистості в конфлікті	Характеристика конфліктів між дітьми дошкільного віку.
Теми семінарських занять	Історія становлення конфліктології.	Характеристика конфлікту як соціального феномена	Види конфліктів та особливості їх прояву в педагогічному колективі ЗДО.		Теорії поведінки особистості в конфлікті.	Характеристика конфліктів між дітьми дошкільного віку (лаб.).
Самостійна робота	Здійснити екскурс в історію накопичення знань про конфлікти – античність, Середньовіччя, Новий час, початок класичного періоду (створити порівняльну таблицю) Простежити становлення конфліктології як науки (підготувати наукові повідомлення за вибором студента: К.Маркс, Г.Зіммель, М.Вебер, Т.Парсонс, Л.Козер) Вивчити сучасні концепції конфліктів (підготувати реферат: Р.Дарендорф, К.Боулдінг, А.Турен, Дж.Г.Скотт). Зробити порівняльний аналіз різних дефініцій конфлікту. .			Створити структурно-функціональну модель конфлікту. Створити таблицю основних структурних елементів конфлікту в педагогічному колективі. Охарактеризуйте умови, за яких учасник конфлікту обирає: стиль боротьби; стиль відходу; стиль компромісу; стиль поступки; стиль співпраці. Створити блок-схему поведінки особистості в конфліктній ситуації. Написати есе на тему «Стилі безконфліктної поведінки в педагогічному колективі». Розробити систему критеріїв оцінки конфліктних особистостей.		
Види контролю	Тестовий контроль Реферат Конспект					

Модулі	Модуль II Управління конфліктами в галузі освіти					
Теми лекцій	Внутрішньоособистісні конфлікти способи їх розв'язання.	Міжособистісні конфлікти в галузі освіти	Міжгрупові конфлікти	Технології управління конфліктами у галузі освіти	Наслідки конфліктів та способи їх подолання	
Теми семінарських занять	Внутрішньоособистісні конфлікти та способи їх розв'язання.	Міжособистісні конфлікти в галузі освіти.		Міжгрупові конфлікти.	Технології управління конфліктами у галузі освіти	Наслідки конфліктів та способи їх подолання
Самостійна робота	<p>Розробити принципи ефективного спілкування і раціональної поведінки в конфлікті. Добрати методи дослідження особистості в конфліктні ситуації. Описати раціонально-інтуїтивну модель розв'язання конфліктів Дж.Гр.Скотт. Добрати методи визначення соціально-психологічного клімату в колективі (дитячому та педагогічному). Визначити засоби профілактики міжособистісних конфліктів у педагогічному колективі (скласти таблицю).</p>			<p>Визначити технології ефективного спілкування і раціональної поведінки в конфлікті (створити модель-схему). З'ясуйте зв'язок між стилем керівництва та вибором засобів попередження і регулювання конфліктів (скласти таблицю). Розгляньте керівника з точки зору його ролі у конфлікті: керівник – посередник у конфлікті, керівник – суб'єкт конфлікту (доберіть методи управління конфліктами). Розробіть правила самоконтролю емоцій. Розробіть алгоритм виходу з депресії.</p>		
Види контролю	<p style="text-align: center;">Творчий проект Наукова доповідь</p>					
ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ЗАЛІК						

